

حدیث "لا ضرر" از دیدگاه امام(س)

حجت الاسلام والمسلمین محمد هادی معرفت

حدیث "لا ضرر و لا ضرار" از دیدگاه امام(س) مورد بحث و تحقیق فقها بوده و از طرق اهل سنت و تشیع، هر دو رسیده است و پیوسته یکی از قواعد و پایه های فقهی به شمار رفته است. در بسیاری از احکام و فروع مسایل، به عنوان مستند به کار رفته است.

فقها، بیشتر در ۳ مورد به کار بسته اند:

۱. در استنباط برخی از احکام اولیه، مانند: خیار غبن که با استناد این حدیث ثابت شده است.
۲. در رفع تکالیف ضرری، که هرگاه حکمی با ضرر مواجه گردید، موجب رفع آن می شود. مانند: ضرری بودن استعمال آب، که غسل و وضو ساقط می شود و تیمم واجب می گردد و آن را حکم ثانوی می نامند.
۳. در احکام سلطانی که ولی امر مسلمین در مواقعی که خطری جامعه اسلامی را تهدید کند، با استناد حدیث "لا ضرر"، می تواند دخل و تصرف در احکام اولیه کند. و طبق مصلحت، مباحی را تحریم یا حرامی را تجویز کند. مانند: تحریم تنباکو، که با فتوای میرزای شیرازی صورت گرفت

امام راحل (س) مورد حدیث را، فقط قسمت سوم دانستند. با این بیان که:

حدیث لا ضرر از مقام ریاست عامه مقام رسالت صادر گردیده، زیرا مقام رسالت دارای شئون سه گانه است

۱. مقام تبلیغ رسالت که مبین احکام الهی است ۲. مقام ریاست عامه که حافظ منافع امت است ۳. مقام قضاوت، که حامی مظلومان و دادرس ستمدیدگان است.

و این حدیث، از آن مقام شریف به سمت مبین شأن دوم که مقام حکومت و بسط عدالت است، صادر شده، زیرا در مقام اخبار از احکام الهی نبوده و نیز موردی برای قضاوت وجود نداشته است. پس، می ماند مقام حکومت و اعمال ولایت عامه، که صرفاً از همان مقام صادر شده است. رجوع شود به الرسائل قلم شریفشان صفحه ۴۹-۵۶

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی